

En lille grøn streg med en stor betydning

Hans Jørgen Høy i Århus, som vil være mange af DFT's læsere bekendt, interesserer sig også – som undertegnede – for de tofarvede Christian X frimærker.

I sin samling har han en nedre marginalblok af 40 øre 2. tryk – fabrikation 129 med kontrolbogstavet S.

Af en eller anden grund er arket blevet skåret lidt skævt, så den venstre arkrand er blevet et par mm større end normalt. Det har betydet, at man kan skimte en grøn streg – det allerførreste af N'et i ”No 129-S” hørende til et ark 30 øres frimærker.

Jeg har andetsteds gjort rede for, at de tofarvede Christian X er trykt med forskellige medaillonplader, kaldet 1, 2 og 3 i den første periode (1918-1920), 4 og 5 i den anden (1920-21), 5 og 6 i 1921-22, 5 og 7 i 1922-23, 7 og 8 i 1923-25, plade 8 1925-27, plade 9 (som er en totalændring af plade 8 (1927) og endelig plade 9 og 10 (1927-33). (Se bl.a. AFA Special 1987).

Eksistensen af den grønne streg på en marginalblok, hvor der ellers er trykt med violet og sort farve, viser en tydelig ting. I hvertfald én fabrikation og

Fabr.nr.	Plade 1	Plade 2	Plade 3	Plade 4	Plade 5	Plade 6	Plade 7	Plade 8	Plade 9	Plade 10
114	50 øre 1									
116	50 øre 2 30 øre 1	27 øre 1 50 øre 2 40 øre 1 35 øre 1	27 øre 2							
120	30 øre 2	30 øre 2								
129	50 øre 3 40 øre 2	30 øre 3								
135		40 øre 3 60 øre 1								
139	50 øre 4	40 øre 4	35 øre 2							
141	60 øre 2	30 øre 4								
145	35 øre 3 30 øre 5	25 øre 1								
153		25 øre 2	40 øre 5							
159		40 øre 6	35 øre 4	70 øre 1	90 øre 1 25 øre 3					
157				50 øre 5 70 øre 2	40 øre 7 90 øre 2					
155				35 øre 5	30 øre 6					
163	25 øre 4			50 øre 6						
168				70 øre 3	35 øre 6					
172-173				35 øre 7 50 øre 7 30 øre 7	90 øre 3 70 øre 4 25 øre 5 60 øre 3					
151						25 øre 6				
173a					70 øre 5 30 øre 8	90 øre 4 60 øre 4				
188						50 øre 8				
196						1 kr 1				
199						90 øre 5	70 øre 6			
206						1 kr 2				
219							1 kr 3			
224							1 kr 4			
229							1 kr 5			
235							70 øre 8			
242										
248										
254								70 øre 11		
258									1 kr 7	
265									70 øre 12	
271									70 øre 13	
273									70 øre 14	
275									1 kr 8	
278									70 øre 15	
282									1 kr 9	
290										90 øre 6
298										70 øre 16
301										2 kr 1
303										90 øre 7?
312										70 øre 17
313										1 kr 10
317										70 øre 18?
322										90 øre 8
328										70 øre 19
336										70 øre 20
361										1 kr 11
387										2 kr 2
390										5 kr 1
419										70 øre 21
451										1 kr 12
457										70 øre 22
458										
										5 kr 2
										1 kr 13
										2 kr 3
										10 kr 1
										1 kr 14
										1 kr 15
										10 kr 2
										1 kr 16
										1 kr 17
										10 kr 3
										1 kr 18
										2 kr 4
										1 kr 19
										1 kr 20
										2 kr 5

sandsynligvis flere fabrikationer er trykt på dobbelt ark bestående af 2 forskellige værdier (eller 2 ens værdier) i to forskellige farver og med to forskellige medaillonplader i samme farve trykt ved siden af hinanden. Dette gælder for den første periode 1918-21, hvor mange værdier har sorte medailloner. Senere er det rammefarverne (brun), der er fællesnævneren.

Hvad skulle meningen med dette være? Efter min mening er det et økonomisk spørgsmål. Ved at trykke 2 værdier ved siden af hinanden på samme trykark kunne trykkeren spare en trykgang i forhold til, hvis han trykte på enkeltark. 2 gange 1000 ark i 2 forskellige værdier trykt på enkeltark er lig 4000 tryk, hvis vi går ud fra, at maskinen kun kan trykke 1 farve ad gangen. Men hvis det er dobbeltark, kunne han nøjes med 3000 tryk.

Man sparer i øvrigt også på gummieringen. Det er hurtigere at ansmøre 1000 store ark end 2000 små ark, og de optager ikke så meget tørreplads.

Det er meget tydeligt på de første udgaver af de tofarvede Christian X, at rammerne er trykt først, og at medaillonerne er trykt bagefter. Den sorte trykfarve ligger visse steder over rammefarven, og den må i sigens natur være trykt på en tør trykfarve.

På de senere tryk er den brune farve meget dominerende, så det er svært at afgøre, om rækkefølgen her er omvendt. Men der er den sandsynligvis ikke, fordi kontroltallene med bogstav trykkes i samme farve som rammerne. Man har jo brug for kontroltallene fra starten, for at holde rede på papirregnskabet.

Hvis vi ser nærmere på fabrikation 129, kan det måske klare begreberne.

6. juni 1919 bestilles:
20.000 ark 30 øre
10.000 ark 40 øre og
10.000 ark 50 øre

Leveringen fra Thieles trykkeri til Frimærkekontrollen er følgende:

28. juni 1919 leveres:
4000 ark 30 øre
1000 ark 40 øre
4000 ark 50 øre

5. juli 1919 leveres:
12903 ark 30 øre
7984 ark 40 øre
4698 ark 50 øre

23. august 1919 leveres makulaturen som er
3095 ark 30 øre
1014 ark 40 øre
1299 94/100 ark 50 øre

De 6/100 er brugt til prøver til "Flyvemærker". Det er omtalt andetsteds i artiklen „Flyvepost 1920“. Derudover er der afleveret 2 ark af hver til arkiv. Det er det arkiv, vi alle sammen gerne ville vide, hvor er. Thiele har taget 2 ark fra af hver eneste fabrikation.

Det kan være den grufulde sandhed er, at det blev brændt, da Thiele mistede kontrakten på fabrikation af frimærker i Danmark i 1933.

Ekskurs:

Denne artikel er oprindeligt skrevet i 2004. I dag - 2023 - ved jeg faktisk godt, hvad der er sket med alle disse ark. De blev løbende afleveret til postvæsenet, men på grund af en meget emsig embedsmand - en revisortype - blev hele dette enestående arkiv opløst. Det er en anden historie, som jeg kommer tilbage til ved en senere lejlighed.

Det papir, der blev brugt til denne fabrikation, stammede fra papirleverance 24, som bestod af 4 arks papir. Der fandtes på dette tidspunkt 9 arks og 4 arks papir, senere i midten af 20'erne gik man over til 6 arks papir. 4 arks papiret blev sandsynligvis skåret midt over før produktionen startede.

Til 30 øre fabrikation 129 er anvendt medaillonplade 2. Til både 40 øre og 50 øre fabrikation 129 er anvendt medaillonplade 1.

Oplaget af 30 øre er dobbelt så stort som de to andre værdier, så mens man på den venstre del af arket har trykt 30 øres rammer på hele oplaget, har man sandsynligvis først tryk 50 øre og derefter 40 øre, fordi der først bliver leveret 4000 50 øre og 1000 40 øre. Der er ikke konstateret udskiftninger i enkeltklicheer under produktionen, så det kan ikke afgøre sagen.

Der er klart, at denne opdagelse har vidtrækkende konsekvenser for forståelse og analysen af de tofarvede Chr. X udgaver.

På de følgende sider er afbildet en oversigt over fabrikationerne for de tofarvede Chr. X frimærkers vedkommende samt en amrkering af, hvilke medaillonplader, de enkelte oplag er trykt med. Med gult har jeg markeret, hvor det er muligt og sandsynligt, at to værdier er trykt samtidigt på samme dobbeltark.

Et enkelt eksempel kan fremhæves:

Fabrikation 155.

5. juli 1920 bestilles
10.000 ark 30 øre
10.000 ark 35 øre

14. august 1920 leveres:
9141 gode ark 30 øre samt
9224 gode ark 35 øre.

30 øren er trykt med medaillonplade 5 og 35 øre er trykt med medaillonplade 4. Det er de tryk hvor de mange store klicheridser findes men det er også karakteristisk, at medaillontrykket er meget sort, det sorteste på begge værdier.

Vi har nu konstateret, at de to medaillonplader er trykt samtidigt. Parallelliteten mellem de to værdier letter trykbestemmelsen umådeligt. Man kan simpelt hen se, at medaillontrykket på de to oplag af henholdsvis 30 og 35 øren er ens i farve, farvepåføring, ja i hele trykkets karakter.

Metoden kan med held bruges i en række andre

tilfælde. Dem har jeg markeret med gult i oversigten. Det skal bemærkes at der måske er andre tilfælde af trykning af to værdier samtidigt, end dem jeg har markeret - særligt i fabrikationerne 172, 173 og 173a. Men det kræver en dybtgående analyse at få fastslået det.

På dette tidspunkt fremstillede man både de lavere værdier (25-50 øre) som havde sort medaillon og forskelligt farvede rammer samt de højere værdier (60-90 øre), der havde fælles rammefarve (brun) og

forskellig farvet medaillon. Dette komplicerer regnestykket noget.

Det er helt sikkert, at andre fabrikationer også er trykt på dobbeltark, hvor en af farverne er fælles for to forskellige værdier.

Jeg synes det er et vigtigt forhold at holde sig for øje, og det kan lette trykbestemmelsen af enkeltmærker betydeligt hvis der er fællestræk hen over forskellige værdier at sammenligne med.